

SIGBJØRN OBSTFELDER

(1866-1900)

Med Jonas Lies Troid er vi inne i 1890-årene. Det er en rik tid for norsk novellekunst. Særlig karakteristisk for tiden er den lyriske novelle, der stemningen betyr vel så mye som handlingen.

De fleste av de nye dikterne i tiden prøvde seg også som novellister. En av dem var Sigbjørn Obstfelder, som i sitt korte liv søkte uttrykk både i dikt og prosadikt, roman, skuespill, essay og novelle. Høyest nådde han vel som lyriker, men også i sine noveller er han først og fremst lyriker og stemningskunstner. En novelle som «Liv» fortjener en plass blant det fineste han har skapt.

LIV

Der er i en stor by dunkle kroge, afsides gader med forunderlige navne, navne, som vækker anelser om et livets tusmørke, hvor mangt foregår, som ikke engang bøger kjender.

Jeg bor for tiden i en sådan gade. Der er så stille i den. Det kan hende, der kjører en melkekjærre forbi, eller en kulvogn, eller at en skjærsliber går fra hus til hus. Men etterpå blir her dobbelt stille.

Ingen rige eller «fine» folk ser jeg, ingen af dem, som står i aviserne eller i statskalenderen. Og dog har de, jeg møder, så megen adel i øinene. Hvem ved? Måske har de deroppe i de store mørke murhuse en hemmelighed: et lyst hjørneværelse, en kanarifugl, en kat blandt vindusblomsterne, et arvet thestel af gammelt porcellain.

Når jeg om kveldene kommer hjem og fra boulevarderne dreier ind i mit strøg, begiver mine tanker sig ind i en ny, en egen verden. Der er intet, som overdøver dem her.

Ikke langt fra min bolig er der en kjelderkafe, som jeg ofte besøger, når det skumrer. Der er da i almindelighed tomt. Jeg lir så godt at sidde der. Jeg kan bli siddende der så længe, så længe.

Jeg ved neppe, hvorfor jeg lir det. Jeg tror som oftest tænker jeg ikke en gang, har blot en følelse af fred, af at det er tyst altsammen nu, at de store, svære spørgsmålene og de forfærdelige tvilene og alt det der pathetiske, det er der ikke, af at jeg ånder stille, og mennesker går omkring mig og stiller og lever så lydløst, uden klager, og uden at kræve, at jeg præcis skal være med.

Så kan der også komme billeder og minder, noget langt borte fra ligesom, skovsus, havsus, barndom i sol. Det gør ikke ondt. Det er ikke længer noget, som river i mig. Nei det er som *laterna magica*-syner, der blødt vanker mig forbi dernede i kjeldereren, mens jeg langsomt drikker kaffen.

Det er vist noget af det samme, som man føler, når man en sommerdag sidder i en liden landsbykirke: Dørene står åbne. Høduft lister sig ind. Og bortover gulvet hen mod alteret flyder farvede solstriber. Dem sidder man og ser på, og alt andet blir som drøm. Ja alt andet blir drøm.

Jeg kjender jo nogle få mennesker i denne by, men det er sjelden jeg besøger dem. Og det er med en egen rædhed. Det er, som var jeg bange for, at man skal røve noget fra mig. Jeg står længe nedenfor vinduerne, ser hoderne tegne sig på gardinerne, ved ikke, om jeg har mod til at komme derop i alt det lys.

Er det en indbildning, når jeg synes, de ser så forunderlig på mig? Eller er der kommet noget i min gang, i mit blik, noget – ja noget fra min afsides gade, min kjelder? Jeg har fået sådan trang til at gå stille og tale sagte. Det er mig pinligt, når nogen skråler eller skoggerler.

Heller ikke kan jeg delta i samtaler. Men det morer mig at sidde og høre på. Ikke så, at jeg oppfatter sammenhængen. Jeg forstår ikke længer det, der tales om. Jeg kan ikke fatte, at alt det der interesserer dem. Jeg synes, det har så lidet med det egentlige at bestille, det vi lever og dør for.

For mig er det blot en koncert af menneskestemmer. Jeg ser, hvordan deres hjerner arbeider for at finde det rette ord, jeg hører deres røster bæve sig og sænke sig. Til tider blir de vrede. Da kan jeg ofte være meget nær ved at briste i latter.

Jeg sidder der og lytter, jeg ser deres ansigter bli glødende, hænderne hæve glassene, hører dem bande, le, slå i bordet.

Det gjør mig tilslut så vemodig.

Jeg skjønner ikke, hvad der går af mig. Jeg sidder om kveldene og lytter efter al slags lyd, som ikke er der. Jeg må dog ha hørt de trin før. Jeg har boet her en måned allerede, og såvidt jeg ved er der ingen nye flyttet ind. Men jeg har altså først i det sidste lagt mærke til dem.

Forbi hushjørnet, – i det sidste tar jeg aldrig feil af dem, – forbi mine vinduer, ind gadedøren, op trapperne. Hvor de er lette! Hun må være ung.

Jeg længes efter at høre dem også i kveld. Og kjolens raslen.

Det ærgrer mig, men jeg kan ikke for det: Når jeg møder en eller anden ung kvinde, spørger jeg mig selv: Er det hende? Og jeg tror at vide sikkert, at det ikke er nogen af dem jeg har mødt. Er det ikke besynderligt?

Jeg kunde jo simpelthen gå ud og ligesom tilfældig møde hende i gangen. Men det er, som om noget holder mig tilbage.

Når hun er der udenfor på trappen, kan jeg ikke forhindre, at mit hjerte begynner at banke. Det ærgrer mig.

Jeg har havt brev fra Albert. Det minder mig om sommerens dage. Ja de dage!

Når det grønne vand lå og damped op ad fjeldbrysterne, klart, så vi så bundens skove, – derude mellem holmerne, – hendes blottede arm med snøret, jeg ser for mig den grå skygge af den på vandspeilet. Han siger, hun har snakket om mig.

Snakket om mig – – –

Det er blit mig så fjernt. Hendes røde, muntre kind, hendes latterøie med sprudlende lyst til at hoppe midt udi livet, hvad det så var, enten det så bragte glæde eller sorg, – de blonde nætter der hjemme, – det er blit mig så forunderlig fremmed. Som et let barndomsminde.

Magda. Magda. – Nei, jeg vil ikke op i det igjen. Jeg vil ikke hjem igjen på mange år.

Den dybe ro her, den er alligevel ædlere og bringer mig mere. Mange øine er der inde i den, klare og brystne, – som har lidt og ved. De ser på mig om nätterne, og jeg føler, at jeg er deres.

Nei, Magda, du skal le i sol og fri luft, – jeg – jeg er i skole.

– Når hun hauked der op imod Rindalsnuten, hvor hendes røst var frisk! Naturen sang med, når *hun* sang.

Sent om kvelden, – ja så sent som klokken ét undertiden, – hører jeg nøgne fødder trippe på gulvet over mig. Hun hopper op i sengen. Så slukker hun lyset eller lampen, tænker jeg mig. og lægger sig til at sove. Da lægger jeg mig også. For når hun har lagt sig, da blir jeg ligesom så umådelig alene, og så kan jeg ikke arbeide længer. Vi står også op på samme tid om morgenen. Og måske har vi på engang de samme tanker.

Vilde hun le mig ud, hvis jeg gik op til hende og sa, at også jeg er et ensomt menneske, og at om jeg er mand og fremmed, så har jeg de samme glæder og sorger og længsler som hun?

Men hvem siger, at hun er så ensom? Hun er ude hele dagen, rimtligvis møder hun en eller anden. Og selv om hun var det, hvem siger, at hun er bleg? – at hun har tænsomme øine og fine hænder?

– Klokken er allerede elleve. Hun er vel ude i fest da. *Jeg* er ikke til fest. Hvorfor skal hun så være det?

Så kommer der nok nogen og følger hende hjem, en elsker, kanskje en flot student.

– – Skridt. Det er hende. Hun er alene. Esch! Hvad har *jeg* med at bli glad derover?

Måske har hun i aften været trist, gået ude i veir og vind, gået derude og grædt og husket de gamle dage.

– Hun lægger sig straks. Jeg kan ikke tydelig høre det, men det er noget andet end ellers, som går for sig. Hun er ved sengen, det er jeg vis på, men hun har ikke lagt sig endnu.

Stakkar. Jeg skjønner det nu:

Hun ligger på knæ, begraver hodet i sengklærne, spørger sig selv op igjen og op igjen: Hvorfor er jeg til?

Jeg har været hos den halte maler idag. Et gammelt hus med skjæve, forfaldne trapper. Et par kvistkamre med skråtag. Som han blev forvirret, da jeg kom! Stod og stammede og rødmede og stammede og rødmede.

Der gik en liden rynket mor omkring og pusled. Hun var så uskyldig, hun lo af alt, kyssede sønnen så nydelig på de sørgmodige øine.

På bordet står der portrætter af russiske digtere og tyske socialister. Rundt om på væggene hænger malerier med mørke himle, ørkener, sort hav ved nat, tungsindige, drømmende ansigter.

Jeg blir så beklemmt, når hans øine hviler sådan ængstelig på mig. Jeg kan jo ikke gi svar på hans spørgsmål og syge håb.

Sidde der de lange, grå dage, stirre ud af tagvinduet, glide hen i halvlyse billeder, som ikke hører det arbeidende, dagens liv til ...

Sidde og spørge sig selv dag efter dag: Hvorfor lever jeg? --

Hvad kan det være? Hendes trin er ikke lette og raske længer. Og jeg selv blir så urolig, kan ikke arbeide.

Her er blit så øde, – ingen kjendte trin, ingen kjoles raslen! Det er, som om alle menneskene er gået bort og husene står tomme. Stundom tror jeg at høre jamren og halvkvulte skrig. Jeg har siddet formeget med mig selv, er blit nervøs.

Hun *havde* store, tænsomme øine, – og blegt ansigt, – og fine, magre hænder.

Hun heder Liv. Et eiendommeligt navn. Ægte norsk er det også. Jeg ser for mig endnu hendes øine, da hun nævnte det. Det var, som om hun så langt ud mod et land, der ligger i en skjult solverden, og som navnet var nøglen til.

I fem døgn havde hun ligget syg ovenover mig uden nogen til at hjælpe eller pleie sig. Hun er fremmed her, forældreløs, og har vist ingen venner heller. Hvor nætterne må ha været lange og fulde af angst!

Hjemme tror de nu, at jeg er på god vei til at bli en særting. Jeg skjønner det af brevene. De beklager, at jeg har mistet mig væk i usunde, ufrugtbare drømmerier og er blit tabt for det fornuftige, hyggelige liv.

Godt. Så lad det være så. Det er jo slet ikke sikkert, at jeg duer til noget af det, menneskene finder stort.

Jeg lir min tilbagetrukne tilværelse. Og der er et menneske jeg *er* noget for. Jeg sidder hos Liv om dagene. Hun er glad ved at ligge og holde min hånd i sin, hendes øine hænker opmerksomt ved mig, når jeg taler.

La dem så more sig, la dem så synge fædrelandssange!

Der er kommet noget rent og kysk om mig. Livs tanker. De folder sig om mig som et hvidt klædebon.

Skal hun dø? Just nu, da blomsterne knoppes, og da også hendes egen knop modnes, og alt det, der bringer kvindebryst til at vugge, det skulde komme!

Når jeg har været ude, har hun så mange spørgsmål: Om svanerne er sluppet ud, om violerne blomstrer, om himmelen er klar eller overskyet, om de lyse dragter er begyndt, om jeg har hørt stæren?

Og hun vil høre om alt det vakre, jeg kjender. I skumringen sidder jeg og fortæller om nordens lyse nætter, sølverskjæret over fjeldene, som står og venter på det første solkys.

Hun har fortalt mig, hvor hun holdt af, når hun gik til og fra arbeidet, at gå og se på skyerne, se dem drive og splitte sig og fylde sig med mangfoldige skiftende kulører, – og på bladhaugene, hvordan de voksed med hver dag, mens trækronerne blev barere, deres greneknipling finere og luften omkring hvidere. Om sommeren la hun ofte veien om parken forat ånde ind lidt duft fra blomsterbeddene og for at stanse et par minutter ved dammen og se på svanerne, hvordan de i stolt ynde gled henover.

Jeg føler, hvordan hun blir større og større, og hendes sjæl reiser sig op i en mægtig renhed. Der er ofte noget over hende, som gjør mig så bange og ynkværdig liden. Mit bryst snører sig sammen. Det tykkes mig, at heller ikke jeg kan være længer

her i denne larmende verden, i al denne rammel af jernbaner og rigsdag og theater. Jeg synker ned og griber hendes hænder ydmygt.

Hun lar mig ta dem, – og ser langt ud, – forbi mig.

Liv er fra Island. Hun, den fine, hvide skikkelse, hvis hånd glider som en skygge hen over teppet, og i hvis øie der er glans af det allerblødeste, har nogle skurrende, fremmede r'er som træer så underlig tungt i hendes ellers veke mål.

Langt der ude i nord, hvor en liden hvid fiksstjerne blafrer, siger hun, at hendes mors og fars sjæle venter på hende blandt de nordlys, vi her ikke kan se.

Hun lå og så på mig med et af de smil man ofte ser hos de syge. Så begyndte det pludselig at sitre gennem hende, kinderne blev lidt efter lidt blegere, oppe på panden tinder det blanke, sorte hår trådte årene frem, armene og hodet faldt mat tilbage, og øinene lukked sig. Opløst i lange smertefulde skjælvninger sank hun om i mine arme. Så kom det – blodet.

Derefter blev hun roligere. Hun lå uden at røre sig op til mig. Så begyndte hun at tale, først hviskende, snappende efter veir, så sterkere. Hun kunde ikke mere holde det tilbage, det hun havde været for stolt til nogensinde at nævne. Ud fra hendes bævrende bryst pressed sig brændende ord om, hvad hun har savnet: venner og veninder, kærlighed, livsens jubel, hvordan hendes legeme har ventet på kyssets første regndråbe, hvordan hun i mørke kvelde har stået udenfor vinduer, hvor der var lys og musik, og længtet efter at være med, danse og favnes og elskes, elske.

Forsigtig trykked jeg det sygdomstendre legeme op til mig. Der var så taust. Intet larmende lys.

Jeg elsker hendes sjæl, den vemodige, som har savnet. Den blomstrer nu i hendes øine, og i hendes hånds krumninger, gjør hendes ord skjære.

Jeg elsker de visnende arme og de svindende kinder, hvorfra den stråler sterkere, mens *de* blir hvidere.

Måske bedst, at hun ikke lærte livet at kjende. Måske bedst, at hun dør, før hun har fået se, at menneskenes glæde ikke er frisk, at deres jubel bag de lysende vinduer er fuld af fortvilelse og skam.

Der er mere om os i det, som blomstrer og ånder, end vore øine ser og vore øren hører. Som der er lyd, vi ikke kan fornemme, er der lys og farver, vi ikke blir var. For en finere sjæl vil de farver, der synes os sarte, være grove, de lyd, der synes os bløde, være vilde og rå.

Da jeg idag gik langs søen, følte jeg det, som om verden var blit ny. Der var indi luftdisen røster. De talte ikke mit sprog, heller ikke fuglenes eller vindenes. Også farverne havde røst og ord. De var større og rigere, og der var fler, trænes grønt bar tusen tunger.

Og som det synger, og jeg lytter, og sangen vokser, er der i fortissimo henover græs, henover sjø og bøgeløv et ord, som alle mit legemsvævs tråde klinger med i, og som kysser mig fra al luft og duft: Liv!

Og alle de usynlige, flagrende, spirende, rindende sind, de møder mit i ét mægtigt, jublende verdenssind: Liv!

Jeg ligger nu oppe på hendes værelse om natten for at være hende nær.

Jeg sover ikke meget. Det er så underligt, når jeg sådan vågner op af halvdøs og ser mod det lille tagvindu: Himmelen synes mig nærmere. Og jeg ser anderledes på den end før. Det er, som er der noget jeg kjender der.

Undertiden vækkes jeg af dunkle drømmerier, af sære, store anelser ved en stemme – den lyder så uendelig mygt i nattetystheden: Sover du?

Undertiden hvisker det: Fader vor, du som er – – – Jeg får en trang til at gjemme mig bort da. Der er noget deri, som på engang drar mig til sig og støder mig fra sig, og det tynger mig.

Jeg lå vågen. Jeg trode, hun sov. Men så sa hun neppe hørlig:

– Vilde du tro på Gud, hvis du kunde?

Hvad skulde jeg svare? Hvem var Gud? Et begreb. En sygefantasi. En hallucination for de fromme jomfruer på gamle malerier.

– Ved du, hvorfor jeg tror?

Jeg hørte hende reise sig op i sengen og trække veiret tungt.

– Jo, kjære. Jeg tror, at Gud er til, – fordi – fordi – det vilde være så bittert, om han ikke var til, fordi det vilde være så bittert, når jeg, som jo ikke har haft det så godt, og mange andre, som har haft det meget værre, – når vi nu trode det, når jeg nu synes jeg ser ham, ser ham komme nærmere mig hver dag og nat, – Å nei, det vilde være så grænseløst bittert, om det bare var indbildning og løgn.

Jeg *kan* ikke tro, at alt skulde være så forfærdelig meningsløst. Jeg må få sandheden at vide, der må være noget mere end dette her på jorden, og nogen må vide det og kjende det.

Altid så har jeg håbet, at jeg skulde få se og vide mer og ikke være så uvidende og enfoldig som nu, jeg har jo ingenting set og ved jo ingenting, – og når jeg altid har været så vis, så vis på det, – så skulde det være indbildning! – så skulde det (jeg følte, at hun hæved hænderne) være så grusomt, så hånsk, – at dette lille trællev var det hele.

Jeg følte, – jeg kunde ikke se, det var for mørkt, – at hun faldt udmattet tilbage på puden.

Jeg reiste mig og gik over til hende. Hun lå med øine som – – – har gjort mig til en fremmed blandt de levende.

– Tror du, at sneen er smeltet hjemme i dine fjelde nu?

– Hvis sneen er tøet i dit land, tør den nok også snart på Island.

– Drømmer du, Liv?

– Ja.

– Hvad drømmer du?

– Jeg drømmer, at Island flytter sig i havet en tomme hver nat. Og lidt efter lidt smelter isen på nordsiden. Om et par tusen år er kysterne blit varme, som om det var i Sydhavet, de dykked sig. Istedetfor renblomster er der klynger af røde og violette klokker på høie, stolte stængler, og det vrimler af fugle og insekter, der blinker som

sølv og guld. Stenurene og isblokkene er borte, og der er tykke, uldne skove, som klær gårdene inde og holder vinden og frosten ude.

Jeg er der også, og du. Men jeg er ikke længer syg, og spytter ikke blod, og behøver ikke arbejde for føden. Nei, jeg er stor og sterk, og behøver ikke skamme mig ved at kjærtegnes af dig. Og du sidder hos mig og fortæller mig om alt, hvad du har tænkt og set, og ingen vogne forstyrrer os, men en fos vugger os i søvn, mens nordlysene danser.

Det var inat omkring klokken to. Jeg hørte hende røre sig, Jeg kunde ikke tale, en ubestemt angst havde grebet mig.

Hun vakled ud af sengen. Langsomt, skridt for skridt, famled hun frem mod vinduet. Hun la begge albuer på karmen og stod og så ud. Derpå kom hun hen, hvor jeg lå. Hun la sig ned ved siden af mig. Hendes hår streifed mit ansigt. Jeg holdt mine øine krampagtig lukket. Længe lå hun sådan. Så kunde jeg tilslut ikke holde det ud. Jeg hvisked: Liv! Hun svared ikke. Jeg la armene om hende og så hende ind i øinene. Jeg så i halvmørket, at de var brustne.

Jeg lå med armen om hendes hals. Jorden gik sin gang. Menneskene sov videre.

Jeg er atter alene, mere alene end før.

Jeg går som en søvngjænger. Der går folk om mig, men det er som skygger fra en anden verden.

Jeg skulde reise væk. Men noget holder mig tilbage, – disse gader, disse huse, disse lygter, – jeg går bare op og ned mellem dem istedetfor at reise. Jeg stirrer på alt det der, som om det havde menneskeøine. Går der nogen bag mig?

Jeg holder af broerne ude i udkanterne. Jeg kommer der uden at bli det var, før jeg står der, og jeg blir stående der i timevis. Det kan gå op for mig, at det er en båd som ligger dernede jeg ser på, eller et træ som luder sig mod vandet. Så hænder det, at jeg med engang blir var himmelhvælv over mig: det er månen, som glider frem, eller et vindpust, som farer hen over mit hode. Så er der en eller anden, som ser mig så forunderligt ind i øinene: det er en tilfældig forbigående.

Det er, som om jeg har hjemme derude i arbejderkvartererne. De sænkede ansigter med dybtliggende øine og udstående kindben, som lever og dør lig de lyssky skorpetrold under stenene: jeg føler mig i slegt med dem.

Boulevarderne gør mig syg. De bugnende bryster, de hævede hoder, dragterne, som gynger på lækre, smidige hofter, smilene, – alt dette, som skriger: kys, lev, nyd – damer, løftet på kjælne herrehænder ind i lokkende mørke vogne, lyd af kys bag portiérer, lyd af dusdrikken i dårlig vin, saftige håndtryk af logrende venner – – – å det blir så kvalmt! En taus forstenet gråt snører mig struben, over at menneskeglæden er en skjøge, som fylder hele atmosfæren med sin billige parfumes stank.

Ja, jeg må bort, langt langt bort til et sted, hvor kun jordens og havets ånde stiger mod himlen.

Ja, jeg må bort. Jeg må ha det meget stille. Jeg må så langt bort fra sporvogne og asfaltgader og theatre, som jeg kan komme. Thi der er noget, jeg må ha greie på.

I nætterne ved det store hav, vil ikke da gådens ord komme og sænke sig hviskende ned i min ånd vel svagt og usikkert fra først af, som svingning der ei er blit tone, men så sterkere, eftersom alt blir tausere og tausere.

Når alle de skurrende lyd er forstummet, når man har glemt mig, og jeg selv har glemt, vil det da komme, og alt bli klart, og min sjæl vågne?